

2019 TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMINDA PROZODİ

Canan Nimet MERT DURAN*

Öz

Çalışma, Türkçe öğretim programlarında okuma, konuşma ve dinleme becerilerinin ortak noktasında yer alan prozodi ve prozodik unsurların varlığını, ele alınış şeklini ortaya koymayı ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda 2019'da Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP) doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Öğretim programlarında prozodiye, prozodik unsurlara ve prozodik farkındalığa yönelik ifadelere yetkinlikler, özel amaçlar, öğrenme-öğretme yaklaşımı, kazanımlar ve açıklamalar bölümlerinde yer verilip verilmediği ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Araştırmada 2019 TDÖP'nda prozodi ve prozodik unsurların genel görünümü belirlenmiştir ve dokuz bölümden oluşan 2019 TDÖP'nda sadece üç bölümde prozodi ve prozodiye uygun ifadelerin yer verildiğini tespit edilmiştir. Araştırmanın ikinci sürecinde ise bu üç bölüm çalışmanın amacı doğrultusunda detaylı bir şekilde incelenerek değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda 2019 TDÖP'nın prozodik unsurlar ve prozodik farkındalığı yansıtması açısından yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak prozodik unsurların ve prozodik farkındalığın öğretim programlarının temel değişkenlerinden biri olması sebebiyle öğretim programlarının da bu anlayış çerçevesinde geliştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: *Prozodi, Türkçe Dersi Öğretim Programı, prozodik farkındalık*

PROSODY IN 2019 TURKISH CURRICULUM

Abstract

The study aims to reveal and evaluate the existence and handling of prosody and prosodic elements, which are at the common point of reading, speaking, and listening skills in the Turkish Language Course curriculum. In this context, the TLCC prepared by the Ministry of National Education in 2019 was examined by the document analysis method. It has been discussed in detail whether expressions related to prosody, prosodic elements, and prosodic awareness are included in the sections of competencies, special purposes, learning-teaching approach, achievements, and explanations in the curriculum. Accordingly, it has been determined that in the 2019 TLCC, which consists of nine sections, only three sections contain prosody and expressions suitable for prosody. In the second phase of the study, these three sections were examined and evaluated in detail in line with the purpose of the study. As a result of the evaluation, it was determined that the 2019 TLCC was insufficient in terms of reflecting prosodic elements and prosodic awareness. According to the research results, it can be said that prosodic elements and prosodic awareness should be one of the basic variables of the curriculum and that the curriculum should be developed within the framework of this understanding.

Keywords: *Prosody, Turkish Lesson Curriculum, prosodic awareness*

1. GİRİŞ

Bireyin ve toplumun ihtiyaçları bilim ve teknolojideki gelişmelere paralel olarak değişmektedir. Bu gelişmeler, bireyin bilgi ve beceri kazanma, kendini yetiştirme ve geliştirme anlayışlarını da içeren eğitim faaliyetlerini de etkilemektedir. Günümüzde bireyden beklenen kültürel, ekonomik ve toplumsal alanlarda bilgiyi keşfetmesi, analiz etmesi ve üretmesidir. Bu hareketlilik bireyin bilgiyi üretmesini ve üretilen bilgiyi işlevsel olarak kullanmasını, etkili iletişim kurabilmesini, eleştirel ve yaratıcı düşünebilmesini, problemleri çözebilmesini; empatik, girişimci ve kararlı bir anlayışa sahip olmasını gerektirmektedir. Bu

niteliklere sahip bireylerin yetişmesi bu anlayışla hazırlanmış öğretim programları ile mümkündür.

Öğretim programları bilgi ve beceri kazandırmak amacıyla Millî Eğitimin belirlediği hedeflere ulaşmak için alana özgü hazırlanan eğitim programları kapsamındadır. “Öğretim programı, eğitim programlarında gösterilen hedeflerin gerçekleştirilmesi için gerekli olan öğretmen, konular, fiziki imkânlar, ders malzemeleri gibi unsurları kapsayan bir bütündür.” (Calp, 2010: 2). Tüm bu değişkenler, bireylere okul içinde ve okul dışında yani hem akademik hem sosyal hayatında kazandırılması planlanan hedeflerin etkinliklerle bir bütün içinde yol gösterici olarak sunmayı amaçlamaktadır.

Okullarda öğrencilerde istendik davranış geliştirmek için planlı bir şekilde hazırlanmış öğretim programlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Akçay ve Safalı (2019: 4), öğretim programı için sırasıyla hedef ve kazanımlar niçin öğretilecek; içerik nedir, ne ile öğretilecek; eğitim durumları nasıl ve ne şekilde öğretilecek ve sınav durumları ne kadar-ne düzeyde öğretilecek sorularının sorulmasıyla oluşturulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla hazırlanacak öğretim programlarının ne, niçin, nasıl ve ne kadar sorularının hepsine cevap verebilecek nitelikte olması zorunluluktur.

Öğretim programları her ders için ayrı olarak ve aynı eğitim basamağındaki farklı sınıf seviyelerini kapsayacak şekilde hazırlanmaktadır. Dersin amaçlarını, içeriğini, kazanımlarını bir bütün olarak sunan öğretim programlarında dersin konuları, süresi ve zamanı dersin hedefleri ve ilkeleri doğrultusunda yer almaktadır.

Türkçe dersi için geçmişten günümüze farklı kademeleri içeren müfredat programları yani öğretim programları kullanılmamıştır. Cumhuriyet öncesi dönemde Türkçe öğretimi dönemlere (Tanzimat dönemi, Meşrutiyet dönemi

vs.) ve kurumlara (sıbyan mektepleri, medreseler, Enderun mektepleri) göre değişiklik göstermiştir. Gün ve Kaya (2019), Tanzimat dönemine kadar Türkçe dersi için ayrı bir öğretim programının bulunmadığını ifade etmektedir. Sonrasında ana dile verilen önemin artmasıyla birlikte okuma, güzel konuşma, imla ve yazı gibi bilgi ve beceri dersleri yani Türkçe dersi ayrı olarak programlarda yer almaya başlamıştır. Cumhuriyet ve sonrası dönemde ise öğrencilere dil eğitimi verebilmek için Türkçe dersi öğretim programları dönemin ihtiyaçlarına göre değişerek ve düzenlenerek uygulamaya konulmuştur.

2005 yılından sonra eğitimde davranışçı yaklaşım yerine yapılandırıcı anlayış tercih edilmesi Türkçe öğretim programında da değişikliği zorunlu hâle getirmiştir. Yapılandırıcı anlayışla beraber öğrenci merkezli, çoklu zekâ kuramlarına dayanan, bireysel farklılıkları dikkate alan öğretim programları hazırlanmış ve uygulanmıştır. 2005 yılında benimsenen bu anlayışın 2019 Türkçe Dersi Öğretim Program'ında (TDÖP) da devam ettiği görülmektedir. Farklı sınıf düzeylerinde konular sarmal olarak ele alınmış; kazanım ve açıklamalar ile kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktıları bütünsel olarak ele alınarak daha üst bilişsel beceriler ve yetkinliklere yer verilmiştir. Böylelikle öğrencilerin günlük hayatla ve diğer derslerle (disiplinlerle) ilişkilendirebileceği, eleştirel ve üst bilişsel düşünme becerisini geliştiren, önceki öğrenmelerin sonraki öğrenmelerin temelini oluşturduğu, anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi hedefleyen beceri ve yetkinliklerin bütünleştirildiği bir öğretim programı oluşturulmuştur. Ayrıca tematik olarak hiyerarşik bir yapıda hazırlanan 2019 TDÖP'de dil bilgisi, yazım kurallarıyla ilgili kazanımlar, öğrenci gelişim özelliklerine göre sırasıyla ve giderek artan bir yoğunlukla aşamalı olarak yer almaktadır. Anlama ve anlatma becerileri ise metin içi, metin ve metinler arası olmak üzere farklı şekillerde anlam kurmayı sağlayacak nitelikte kazanımlar ile desteklenmiştir.

Türkçe dersi dört temel dil becerisi üzerine kuruludur ve her beceri birbiriyle iç içedir. Bir tanesinde var olan eksiklik, aksaklık diğer becerilere de sirayet edecektir. Anlama becerilerinin (dinleme ve okuma) ve anlatma becerilerinin (konuşma ve yazma) ortak noktasında yer alan kavramlardan bir tanesi de prozodik unsurlardır. Prozodi, hece, sözcük veya cümlelerde anlam farklılığına ve değişikliğine yol açan ses tonu, ses şiddeti, süresi gibi özellikleri ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Okuma ve konuşma becerilerinin melodisini oluşturan, vurgu, durak, ezgi, süre, tonlama ise prozodik unsurlar veyahut parçalar üstü birimler olarak ifade edilmektedir. Bahsi geçen prozodik unsurlar Türkçede anlam ayırıcı ve ifade değiştirici özelliklere sahiptir. Kişinin kendi dilini doğru şekilde konuşabilmesi ve kendini doğru ve etkili ifade edebilmesi prozodik unsurların öğrenilmesi ve uygulanması ile mümkündür.

2019 TDÖP'nin özel amaçlarından birisi de "öğrencilerin duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması"dır (2019: 10). Bireyler gün içerisinde sosyal etkileşimi sağlamak amacıyla iletişim kurmaktadır. Kişinin kendini, duygu ve düşüncelerini, niyetlerini, algılarını ifade edebilmesi iletişim ile sağlanabilmektedir. İletişimin temelinde kişinin kendini karşı tarafa etkili ve doğru bir şekilde en uygun yollarla anlatabilmesi ve karşı taraftan da dönüt alabilmesi vardır. Bu sebeple -ister sözlü olsun ister yazılı- mesajın doğru aktarılabilmesi anlamlandırmanın da temel şartıdır. Sesler, sözcükler, cümleler ne kadar anlamına uygun olursa iletişim süreci de o derece amacına ulaşacaktır. Önemli olan ne söylenildiğinden ziyade nasıl söylendiğidir. Etkili iletişim olarak ifade edilen bu durumda mesajın doğru, anlaşılır ve etkili olabilmesi parçalar üstü birimler olarak adlandırılan vurgu, durak, durgu ve tonlamanın yerinde ve kararında yapılması önem arz etmektedir.

“Sosyal bir varlık olan insanın her an iletişim içinde olduğu düşünülürse etkili iletişimin ve bunun için gerekli unsurların öneminin arttığı da görülecektir. İletişim esnasında çoğu zaman sözlü iletişimin kullanılması prozodinin önemi ortaya koyar” (Altınok, 2018). Sözlü iletişimde ise beden dili aracılığıyla prozodik anlamlandırmayı artırmak mümkündür. Beden dili ve prozodi birbirini tamamlayan iletişim unsurlarıdır. İfadelerin doğru, anlaşılır ve akıcı olması bu unsurların uyumu ile doğru orantılıdır. Kocaman’ın (1979: 15) da belirttiği gibi ses tonu, vurgu gibi prozodik özellikler mimik, göz hareketleri gibi beden dili unsurları ile birlikte duygu durumunun anlaşılmasında bizlere net bilgi sağlayarak anlamın anlaşılmasını sağlamaktadır.

Okumayı anlamlı hâle getirmek için sözcüklerin anlamına, cümlenin duygusuna uygun şekilde seslendirilmesi gerekir. “Herrmann’ın bütünsel beyin modeline göre parça üstü birimler beden dili işlevleriyle birlikte beyin sağ alt çeyreğinde konumlanmışlardır. Bunların okuma ve dinleme sürecinde de anlam belirleyici bir işlevleri vardır. Yazma sürecinde, parça üstü birimlerin kullanımında noktalama işaretlerinden yararlanılmaktadır” (Onan, 2019). Dursunoğlu (2018), kullanılan noktalama işaretlerinin prozodik okumayı kolaylaştırdığını belirtirken bazı durumlarda noktalama işaretlerinin prozodik okumayı karşılamada yetersiz kalabileceğini, aynı noktalama işareti ile kullanılan cümlelerin durumun özelliğine göre tonlama sayesinde farklı anlamlar ifade edebileceğini vurgulamaktadır.

“Konuşma ve dinleme-anlama süreci, seslerin telaffuzuyla başlar, akustik aktarımla devam eder ve algılama-kavramayla biter” (Gosy, 1992, Akt., Coşkun, 2010: 248). “İletişimde aktarılmak istenen anlamla ilgili iki önemli unsur, konu ve seslendirilmedir” (Horga, 1999 Akt., Coşkun, 2010: 248). Çocuklar okula başlamadan önce ailesinden ve çevresinden belli bir konuşma alışkanlığı edinir. Bu alışkanlığın oluşmasında gelenek, görenek, aile yapısı, kültür gibi birtakım

etmenler söz konusudur. Doğru veya yanlış bir konuşma alışkanlığı kazanan çocuğun konuşmasını geliştirmesi, kurallar ve teknikler aracılığıyla doğru ve etkili konuşma becerisi edinmesi okulda verilen eğitimin sorumluluğundadır.

Yazma becerisinde ise yazarların metinlerini doğru noktalama işaretleri ile desteklemesi metnin anlamı açısından birinci derecede önemlidir. Özellikle yazılı metinlerde anlatım bozukluklarının tespit edilmesinde belirleyici faktörlerden biri noktalama işaretleridir. Noktalama işaretlerinin yanlış kullanılması veya hiç kullanılmaması cümlenin farklı anlamlara gelmesine ya da anlatım bozukluğuna yol açmaktadır. Bu bağlamda noktalama işaretleri prozodik okumayı kolaylaştırmaktadır. Metnin daha açık ve net ifade etmesine yardımcı olması ve metnin anlamını yansıtması prozodik unsurlar ile mümkün hâle gelmektedir. Yine noktalama işaretleri sayesinde aynı cümle farklı noktalama işaretleri kullanılarak farklı anlamlara gelebilmektedir. Bu da yazılı anlatımda vurgu ve tonlama ile cümlenin anlamını belirtmede noktalama işaretlerinin prozodinin önemli bir yardımcısı olduğunu göstermektedir.

Wells ve Peppe (2003), çocukların 12-13 yaşına kadar prozodik özellikleri daha hızlı kazanma sürecinde olduklarını ifade etmektedir (Akt; Keskin, Baştuğ & Akyol, 2013). Okul hayatının yer aldığı bu dönemin desteklenmesi oldukça önemlidir. “Doğru prozodik modelin sağlandığı eğitim ve öğretim ortamlarında, öğrencilerin okuduğunu anlama ve kendilerini ifade edebilme becerilerinin beklenen düzeyde gerçekleşebileceğini söylemek mümkündür” (Keskin, Baştuğ & Akyol, 2013: 174).

Bu çalışmanın amacı bireyi topluma hazırlamada temel kaynaklardan biri olan öğretim programlarında, iletişimin anlama ve anlatma boyutunun en önemli unsurları olan prozodik ifadelere yer verilme durumlarını tespit etmektir. Bu amaçla temel amacı bireylerin dil becerilerini geliştirerek yazılı ve sözlü ifadelerin, duyguların, düşüncelerin, tez ve görüşlerin en etkili ve anlaşılır

olmasını sağlamak olan 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı incelenecek ve değerlendirilecektir. Çalışmada vurgu, durak, tonlama, ezgi gibi parçalar üstü birimleri genel olarak ifade etmesi açısından prozodik unsurlar ifadesi kullanılacaktır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

2019 TDÖP'deki amaç, öğrenme-öğretme yaklaşımı, kazanımlar ve açıklamalar bölümlerinin prozodik unsurları ve prozodik farkındalığa yönelik ifadelerle yer verme düzeyini tespit etmeyi amaçlayan bu çalışma, betimleyici bir nitel araştırmadır.

“Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemleri kullanılır, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir süreç izlenir” (Yıldırım & Şimşek, 2016: 45). Bu çalışmada 2019 TDÖP prozodik unsurlara ve prozodik farkındalığa yönelik ifadelerle yer verilme durumu açısından doküman incelemesi yöntemiyle incelenmiştir. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır” (Yıldırım & Şimşek, 2016: 217). “Mevcut kayıt ya da belgelerin, veri kaynağı olarak sistemli bir şekilde incelenmesi anlamına gelen doküman incelemesi; belgesel tarama adıyla da bilinmektedir. Buna göre belgesel tarama; ilgili belgelerin bulunması, incelenmesi ve senteze varılması aşamalarından oluşmaktadır” (Karasar, 2007: 183).

Veri Kaynağı

Bu çalışmada veri kaynağı olarak kullanımda olması sebebiyle 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı kullanılmıştır.

2019 TDÖP'deki tüm bölümlerdeki prozodi ve prozodik farkındalığa yönelik unsurların tespit edilebilmesi için araştırmacı tarafından "Prozodik Unsurları ve Prozodik Farkındalığı Tespit Etme Formu" oluşturulmuştur. Bu formda öğretim programında yer alan tüm başlıklar ve alt başlıklara yer verilmiştir. İlgili başlık veya alt başlığı değerlendirmek için prozodi k unsurlara ve prozodik farkındalığa yönelik ifade "var" ya da "yok" şeklinde sütunlar açılmıştır. Formlar bu şekilde iki farklı araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir. Aşağıda değerlendirilmiş örnek bir tespit formuna yer verilmiştir:

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı		
Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar	Prozodik Unsurlara ve Prozodik Farkındalığa Yönelik İfade	
	Var	Yok
İlk Okuma Yazma Süreci		√
Ses Esaslı İlk Okuma Yazma Öğretimi	√	
Temalara İlişkin Açıklamalar	√	
Metin Sayısı ve Metin Türlerine İlişkin Açıklamalar		√
Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri		√

Şekil 1. Değerlendirme Yapılmış Form Örneği

Verilerin Toplanması

Çalışmanın verilerini 2019'da hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda programdan elde edilen veriler doküman analizi yoluyla toplanmıştır. Çalışmada incelenen 2019 TDÖP'nin içeriğinde yer verilen bölümler aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. 2019 TDÖP'deki Bölümler ve Alt Başlıklar

Millî Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları
Öğretim Programlarının Amaçları
Öğretim Programlarının Perspektifi
Değerlerimiz
Yetkinlikler
Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı
Bireysel Gelişim ve Öğretim Programları

Sonuç

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanması

1. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları
2. Öğrenme Öğretme Yaklaşımı
3. Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı
4. Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar

Türkçe Dersi 1-8. Sınıflar Ders Kitabı Forma Sayıları ve Ebatları

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Yapısı

1. Öğretim Programının Yapısı
  2. Kazanımların Yapısı
  3. Kazanım ve Açıklamaları
-

Verilerin Analizi

Verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz tekniğine başvurulmuştur. “Betimsel analiz, verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasıdır” (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 224). Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 2019 TDÖP’de prozodik unsurlara ve prozodik farkındalığa yönelik ifadeler programda yer verilip verilmeme durumlarına göre betimlemeli olarak analiz edilmiştir. Araştırmada iki ayrı araştırmacı tarafından “Prozodik Unsurları ve Prozodik Farkındalığı Tespit Etme Formu” değerlendirilmiştir. Veriler analiz edilirken vurgu, durak, tonlamayı ifade eden kelime ve kelime gruplarına yönelik incelemeler yapılmıştır. Söyleyiş, etkili iletişim, kendini doğru ifade etme, ses tonunun etkili kullanma, sözel ifade, duygu ve düşüncelerin ifade edilmesi gibi parçalar üstü birimlerin ön planda olduğu anahtar kelimeler belirlenmiş ve uzmanlar tarafından bu ölçütlere uygun olan ifadeler tespit edilmiştir.

Değerlendirmede görüş ayrılığı yaşanan maddeler tekrar gözden geçirilerek ortak karara varılmıştır. Görüş ayrılığına düşülen maddelerde vurgu, durak, tonlama, ezgi, etkili ve doğru okuma/konuşma, noktalama işaretleri, beden dili gibi prozodik unsurların yüzey ve derin anlamda yer verilip verilmemesi tekrar değerlendirilerek ortak karara varılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda veri geçerliği sağlamak için en çok bilinen ve uygulanan strateji üçgenleme tekniğidir. Üçgenleme, “araştırmacının araştırma sürecinde toplanan verilerin çeşitliliğini artırmak ve araştırmaya mümkün olduğunca çeşitli bakış ağıllarını dâhil etmek için yaptığı uygulamaları içermektedir” (Merriam, 1995). Bu araştırmada toplanan verilerin geçerliğinin sağlanması için analizci üçgenlemesi tekniği kullanılmıştır. “Daha uygun, daha mantıklı ve en önemlisi verilerle daha uyumlu açıklamaları ortaya çıkarmanın en etkili yollarından birisi, farklı önyargılara yönelik olan, güçlü yönleri birbirinden farklı ve birbirlerinin eksiklerini tamamlayan yöntemleri kullanarak üçgenleme yapmaktır” (Miles & Huberman, 1994). Bu kapsamda araştırmada bulgular, iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak incelenmiştir. Bu şekilde analiz edilerek ulaşılan sonuçlar, Miles ve Huberman’ın (1994) güvenirlik formülüne başvurularak değerlendirilmiş ve %96 çıkan uyumu değerleriyle araştırmanın güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

3. BULGULAR

Bu araştırmada 2019 TDÖP prozodik unsurlara ve prozodik farkındalığa yönelik ifadeleri yansıtma durumu açısından incelenmiş ve bulgular tablolar hâlinde sunulmuştur.

2019 TDÖP incelendiğinde TDÖP prozodik unsurlara ve prozodik farkındalığa yönelik ifadelerin yer aldığı bölümler Tablo 2’de verilmiştir:

Tablo 2. 2019 TDÖP'de Prozodik Unsurlara ve Prozodik Farkındalığa Yönelik İfadelerin Yer Aldığı Başlıklar

Bölüm Adı	Alt Başlıklar
Öğretim Programlarının Perspektifi	Yetkinlikler
Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanması	Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar
Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Yapısı	Kazanım ve Açıklamaları

Tablo 2'ye bakıldığında 2019 TDÖP'de dokuz bölümden sadece üçünde prozodik unsurlara ve prozodik farkındalığa yönelik ifadeler yer verildiği görülmektedir. Programın geneli göz önüne alındığında bireylerden kendilerini geliştirmeleri, etkili iletişim becerilerine sahip olmaları beklenmektedir. Bireylerin günlük hayata uyum sağlamalarının altının çizildiği bu anlayışta özellikle sözel iletişimin önemi açıktır. Tüm bu hususlar göz önüne alındığında programın genelinde prozodik unsurlara ve prozodik farkındalığa yönelik ifadelerin bulunduğu bölümlerin sayısının yetersiz kaldığı söylenebilir.

Yetkinliklerde Prozodik Unsurlar ve Prozodik Farkındalık

2019 TDÖP'de Öğretim Programlarının Perspektifi bölümünün Yetkinlikler alt başlığında prozodik unsurlara ve prozodik farkındalığa yönelik ifadelerin sayısı Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. 2019 TDÖP'de Yetkinliklerde Prozodik Unsurlara ve Prozodik Farkındalığa Yönelik İfadelerin Yer Verilme Durumu

Yetkinlikler	Prozodik Unsurlara ve Prozodik Farkındalığa Yönelik İfade	
	Var	Yok
Ana dilde iletişim:	√	
Yabancı dillerde iletişim	√	
Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide		√

temel yetkinlikler		
Dijital yetkinlik		√
Öğrenmeyi öğrenme		√
Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler		√
İnisiyatif alma ve girişimcilik:		√
Kültürel farkındalık ve ifade:	√	
Toplam	3	5

Tablo 3'e bakıldığında TDÖP'de yer alan sekiz yetkinlikten üçünde prozodik unsurlara ve prozodik farkındalığa yönelik ifade bulunmaktadır. Bu ifadeler şöyledir:

Ana dilde iletişim: Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktadır.

Yabancı dillerde iletişim: Çoğunlukla ana dilde iletişimin temel beceri boyutlarını paylaşmakta olup duygu, düşünce, kavram, olgu ve görüşleri hem sözlü hem de yazılı olarak kişinin istek ve ihtiyaçlarına göre eğitim, öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi uygun bir dizi sosyal ve kültürel bağlamda anlama, ifade etme ve yorumlama becerisine dayalıdır. Yabancı dillerde iletişim, aracılık etme ve kültürlerarası anlayış becerilerini de gerektirmektedir. Bireyin yeterlilik seviyesi, bireyin sosyal ve kültürel geçmişi, çevresi, ihtiyaçları ve ilgilerine bağlı olarak dinleme, konuşma, okuma ve yazma boyutları ile farklı diller arasında değişkenlik gösterecektir.

Kültürel farkındalık ve ifade: Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin öneminin takdiridir.

Ana dilde iletişim yetkinliğinde yer verilen ifadelerin geneli ve özellikle “uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşim” ifadesi iletişimin prozodik boyutunu ilgilendirmektedir.

Yabancı dillerde iletişim yetkinliğinin ana dilde iletişim yetkinliği ile temel beceri boyutunu paylaştığı ifadesi de bizleri bu yetkinlikte prozodik unsurların önemine götürmektedir. Ayrıca sözel olarak ifade etme ve yorumlama becerisi ifadesi farklı dillerde de olsa kişinin kendini doğru bir şekilde anlatabilmesi noktasında prozodik unsurlardan vurgu ve tonlamanın bulunduğu kritik konuma dikkatleri çekmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçlarında Prozodik Unsurlar ve Prozodik Farkındalık

2019 TDÖP'de özel amaçlar bölümünde prozodik unsurlara ve prozodik farkındalığa yönelik ifadelerin durumu Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. 2019 TDÖP'de Özel Amaçlarda Prozodik Unsurlara ve Prozodik Farkındalığa Yönelik İfadelerin Yer Verilme Durumu

Türkçe Öğretim Programı Özel Amaçları	Prozodik Unsurlara ve Prozodik Farkındalığa Yönelik İfade	
	Var	Yok
Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi	√	
Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması	√	
Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması	√	
Okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması		√
Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin	√	

sağlanması		
Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi		√
Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi		√
Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması		√
Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi		√
Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır		√
Toplam	4	10

2019 TDÖP’de özel amaçlarda prozodik unsurlar değerlendirilirken “Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır”(s. 8) açıklama ifadesinden hareketle çıkarımda bulunulduğunda amaçların örtülü olarak prozodik farkındalığa yönelik olduğu söylenebilir.

Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımında Prozodik Unsurlar ve Prozodik Farkındalık

2019 TDÖP’de ölçme ve değerlendirme yaklaşımının iki aşamada ele alındığı görülmektedir. İlk aşama 1-3. sınıflardaki ölçme ve değerlendirme

uygulamalarına yönelikken ikinci aşama 4-8. sınıflarda ölçme ve değerlendirme yaklaşımının nasıl olması gerektiği ile ilgilidir.

2019 TDÖP'e göre 1-3. sınıflarda süreç temelli bir ölçme değerlendirme yaklaşımı benimsenmektedir. Bu süreçte önemli olan yargıda bulunmak değil tanı koymaktır. Dolayısıyla programda bilişsel becerilerin değil psikomotor ve duyuşsal becerilerin de ölçülebileceği ölçütlerin bulunması gerektiği vurgulanmıştır. Akıcı okuma, kelimeleri doğru telaffuz etme gibi psikomotor becerilerin gözlenmesine imkân sağlayan bu ölçütler prozodik unsurlar ve prozodik farkındalıkla yakından ilişkilidir. Bunun yanı sıra değerlendirme ölçeceği, kontrol listesi şeklinde yapılandırılmış gözlem formlarının da öğrencilerin değerlendirmesinde kullanılabileceğinden bahsedilmiştir. Yazılı ifadelerde anlam belirleyici olarak yazım noktalamanın değerlendirilmesi, sözlü anlatımlarda ses tonunun ve beden dilinin de belirleyici bir ölçüt olarak yer aldığı maddeler prozodik farkındalığın formlara yansıtılmış hâli olarak değerlendirilebilir.

Okuma ve yazma eğitiminin en önemli basamağının 1-3. sınıflar olması, bu kademelerde benimsenen ölçme ve değerlendirme yaklaşımının bilişsel becerilerin yanı sıra psikomotor ve duyuşsal becerilere de yöneliyor olması prozodik unsurların bu kademelerdeki öneminin yansımaları olarak gösterilebilir. Özellikle psikomotor becerilerde akıcı okuma ve kelimeleri doğru telaffuz etme yeterlikleri tamamen prozodinin kendisidir. Fakat 4. sınıftan itibaren süreç odaklı ve sözel becerilerin de değerlendirildiği yaklaşımdan sonuç odaklı ve bilişsel becerilerin ölçüldüğü yazılı değerlendirme yaklaşımına geçildiği görülmektedir.

Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlarda Prozodik Unsurlar ve Prozodik Farkındalık

2019 TDÖP’de uygulamada prozodik unsurlara ve prozodik farkındalığa yönelik ifadelerin durumu Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. 2019 TDÖP’de Uygulamada Prozodik Unsurlara ve Prozodik Farkındalığa Yönelik İfadelerin Yer Verilme Durumu

Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar	Prozodik Unsurlara ve Prozodik Farkındalığa Yönelik İfade	
	Var	Yok
İlk Okuma Yazma Süreci		√
Ses Esaslı İlk Okuma Yazma Öğretimi	√	
Temalara İlişkin Açıklamalar	√	
Metin Sayısı ve Metin Türlerine İlişkin Açıklamalar		√
Ders Kitaplarına Alınacak Metinlerin Nitelikleri		√
Toplam	2	3

Ses temelli cümle yaklaşımının ne olduğuna dair kısa bir açıklamanın yer aldığı “ilk okuma yazma süreci” başlığı altında prozodik unsurlar ve prozodik farkındalığa dair bilgi yer almazken bu sürecin nasıl uygulanacağına ve aşamalarına dair bilgilerin yer aldığı “ses esaslı ilk okuma yazma öğretimi” başlığı altında seslendirme, vurgu, tonlama, durak gibi prozodik unsurlara doğrudan veya dolaylı olarak verilmiştir.

Bu bölümde ilk okuma yazmaya hazırlık dönemi için “doğal ve yapay ses kaynaklarına karşılık gelen duyduğu sesleri tanıma, ayırt etme ve taklit etme çalışmaları yapılmalıdır.” ve “Dinleme eğitimi çalışmaları, öğrencilerin ilk okuma yazma öğrenirken ses harf ilişkisini daha kolay çözebilecekleri ve harfleri doğru ve net seslendirmelerini sağlayacak nitelikte olmalıdır” (s.11) açıklamaları; ilk okuma yazmaya başlama ve ilerleme dönemi için “Okuma yazma öğretiminde ilk olarak ses hissettirilmelidir. Ses öğretilirken görselden hareketle harf senaryosu, tekerleme, şarkı ve bilmecelerden yararlanılabilir”, “Yeni oluşturulan kelimeler gösterildikten sonra cümle içinde kullanılmalıdır. Kelimelerin arasında uygun

boşluklar bırakmaları sağlanmalıdır”, “Noktalama işaretlerinin kullanımına yeri geldikçe değinilmelidir” açıklamaları; bağımsız okuma ve yazma dönemi için “Seslerin tamamı kavratıldıktan sonra ve temaya başlamadan önce en az iki hafta süreyle öğretmenin rehberliğinde akıcı okuma düzeyini geliştirmek amacıyla okuma çalışmaları (sessiz ve sesli okuma, sesleri doğru çıkarma, vurgu tonlama, anlamlı okuma, koro hâlinde okuma, metin üzerinde konuşma vb.) yapılmalıdır. Bu süreçte öğretmenler, bireysel farklılıkları göz önüne alarak öğrencilerin akıcı okuma becerilerini geliştirme çalışmalarını yürütebilir. Öğrencilerin dil gelişimine (doğru telaffuz, akıcılık, sesleri ayırt etme vb.) katkıda bulunan tekerlemelerin ilk okuma yazma öğretiminde kullanılması önerilmektedir. Okumayı geliştirmeye yönelik tekerleme, sayışma, ninni, bilmece ve maniler sıklıkla kullanılmalıdır” açıklamaları doğrudan veya dolaylı olarak etkili iletişim ve anlaşılabilirlik açısından vurgu, durak, seslendirmeyi içermesi bakımından prozodi ve prozodik farkındalığa dikkat çeken ifadelerdir. Özellikle ilk okuma yazma çalışmalarının yapıldığı 1, 2, ve 3. sınıfta bu bilinçle hareket edilmesi ve farkındalığın oluşturulması, öğrencilerin sonraki dönemlerde kendini ifade etme becerisini geliştirmesi açısından dikkate değerdir.

Temalara ilişkin açıklamalara bakıldığında her sınıf düzeyi için 8 tema işlenmesinin zorunlu olduğu görülmektedir. 2019 TDÖP’de toplamda 16 tema ve bu temalarla ilgili konular verilmiştir. Bu konuların bazılarının içerik açısından prozodik unsurlarla ilişkisi aşikârdır. Birey ve Toplum temasında ana dili ve selamlaşma konularının; Okuma Kültürü temasında dil sevgisi, okuma alışkanlığı, okuma serüveni, okuma sevgisi, okur kimliği konularının; İletişim temasında aile iletişimi, bilgi iletişimi, diğer canlılarla iletişim, etkili iletişim, iletişim becerileri, insanlarla iletişim, kitle iletişim araçları, kültürel iletişim, kültürler arası iletişim, medya okuryazarlığı, öğrenci hareketliliği, öğrenci öğretmen iletişimi konularının; Bilim ve Teknoloji temasında haberleşme ve iletişim konularının;

Duygular temasında bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem, takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık konularının; Sanat temasında edebiyat, müzik, pandomim, tiyatro konuların özellikle okuma ve seslendirme noktasında prozodi kavramına yakın oldukları görülmektedir.

Metin Sayısı ve Metin Türlerine İlişkin Açıklamalar bölümünde ise “dil gelişimini hızlandırabilmek amacıyla şiir dışında bilmece, tekerleme, sayışmaca, mâni, ninni gibi türler de kullanılmalıdır” ifadesi prozodi ve prozodik farkındalık açısından kayda değerdir.

Kazanımlar ve Açıklamalarında Prozodik Unsurlar ve Prozodik Farkındalık

2019 TDÖP’de dinleme/izleme, okuma, konuşma ve yazma becerileri yer almaktadır. Kazanımlar ve açıklamaları bölümünde ise bu dil becerilerine yönelik her sınıf düzeyinde kazanım ve açıklamaları verilmiştir.

Tablo 6. 2019 TDÖP’de Prozodik Unsurlara ve Prozodik Farkındaliğa Yönelik Olan Dinleme Becerisi Kazanım ve Açıklamalarının Sınıflara Göre Dağılımı

DİNLEME BECERİSİNE YÖNELİK KAZANIM VE AÇIKLAMALARI	1	2	3	4	5	6	7	8
Dinleme stratejilerini uygular. <i>b)Öğrencilerin dikkatlerini dinlediklerine/izlediklerine yoğunlaştırmaları sağlanır.</i>	X			X				
Dinleme stratejilerini uygular. <i>b)Öğrenciler, dikkatlerini dinlediklerine/izlediklerine yoğunlaştırmaları için teşvik edilir.</i>		X	X					
Dinlediklerinin/ izlediklerinin ana fikrini/ ana duygusunu belirler.			X	X			X	
Dinlediklerinin/ izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu tespit eder.					X	X		X
Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.			X	X	X	X	X	X

Dinlediklerinin/ izlediklerinin içeriğini değerlendirir.	X
<i>a) Çizgi film vb. izletilerek örtülü anlamlar hakkında çıkarımda bulunulması sağlanır.</i>	
Dinlediklerinin/ izlediklerinin içeriğini değerlendirir.	X
<i>a) Öğrencilere reklam filmleri dinletilerek/izletilerek bunlardaki mesajların ve örtülü anlamların tespit edilmesine yönelik çalışmalar yaptırılır.</i>	
Dinlediklerinin/ izlediklerinin içeriğini değerlendirir.	X
<i>a) Medya metinlerindeki örtülü anlamı belirlemesi sağlanır.</i>	

Tablo 6’da dinleme becerisine yönelik kazanım ve açıklamalarına bakıldığında prozodik unsurlara ve prozodik farkındalığa yönelik ifadelerin örtük olarak verildiği tespit edilmiştir. Özellikle örtülü anlamların tespit edilmesi dinleme ve izleme metinlerinde prozodik seslendirme ile mümkündür. Ana fikir ve ana duygunun tespit edilmesi yine aynı şekilde seslendirmenin niteliği ile doğru orantılıdır. 2-8. sınıflarda “hikâye edici metinleri canlandırır” kazanımı ise prozodi ile içli dışlıdır. Etkili bir şekilde seslendirilen dinleme metinlerinin anlaşılması ve anlaşılan metnin içeriğine ve duygusuna uygun olarak canlandırılması prozodik unsurları algılama ve yansıtma ile ilgilidir. Fakat yer verilen kazanımlarda etkili dinleme becerisinin kazandırılabilmesi için açıklamalar yer almamaktadır.

Tablo 7. 2019 TDÖP’de Prozodik Unsurlara ve Prozodik Farkındalığa Yönelik Olan Konuşma Becerisi Kazanım ve Açıklamalarının Sınıflara Göre Dağılımı

KONUŞMA BECERİSİNE YÖNELİK KAZANIM VE AÇIKLAMALAR	1	2	3	4	5	6	7	8
Kelimelerini anlamlarına uygun kullanır.	X	X	X	X				

Konuşma stratejilerini uygular.	X				
<i>a) Göz teması kurmanın; işitilebilir ses tonuyla, konu dışına çıkmadan, kelimeleri doğru telaffuz ederek konuşmanın önemi vurgulanır.</i>					
Konuşma stratejilerini uygular.	X	X			
<i>a) Beden dili hakkında kısa bilgi verilir. Öğrenciler konuşmalarında beden dilini etkili kullanmaları için teşvik edilir.</i>					
<i>b) Konuşmalarda nezaket kurallarına uymanın (yerinde hitap ifadeleri kullanma, göz teması kurma, işitilebilir ses tonuyla, konu dışına çıkmadan, kelimeleri doğru telaffuz ederek konuşma) önemi hatırlatılır.</i>					
<i>c) Akranlarla ve yetişkinlerle iletişimde dikkat edilecek hususlar belirtilir.</i>					
Konuşma stratejilerini uygular.		X	X		
<i>a) Konuşmalarda nezaket kurallarına uymanın (yerinde hitap ifadeleri kullanma, göz teması kurma, işitilebilir ses tonuyla, konu dışına çıkmadan, kelimeleri doğru telaffuz ederek konuşma) önemi hatırlatılır.</i>					
<i>b) Beden dilini etkin kullanmanın önemi vurgulanır.</i>					
Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.			X	X	X X
Sınıf içindeki tartışma ve konuşmalara katılır.		X	X		
<i>a) Öğrenciler konuşma/ tartışma sırasında kendi düşüncelerini uygun şekilde ifade etmeleri için teşvik edilir.</i>					

2019 TDÖP'e bakıldığında konuşma becerisinde prozodik unsurları ifade eden kavramların daha çok 1-4. sınıf kazanımlarında yer verildiği görülmektedir. "Konuşmalarda nezaket kurallarına uymanın (yerinde hitap ifadeleri kullanma, göz teması kurma, işitilebilir ses tonuyla, konu dışına çıkmadan, kelimeleri doğru telaffuz ederek konuşma) önemi hatırlatılır." açıklaması vurgu, durak, tonlama, seslendirme gibi prozodik unsurlara kısmen yer verildiğini gösterirken aynı zamanda bu unsurların ilkökul seviyesinde yüzeysel olarak yer aldığı göze

çarpmaktadır. Ayrıca prozodik unsurların tamamlayıcı pozisyonunda olduğu beden dilini etkili kullanma kazanımı da açıklama bakımından yetersiz görünmektedir.

Tablo 8. 2019 TDÖP’de Prozodik Unsurlara ve Prozodik Farkındalığa Yönelik Olan Okuma Becerisi Kazanım ve Açıklamalarının Sınıflara Göre Dağılımı

OKUMA BECERİSİNE YÖNELİK KAZANIM VE AÇIKLAMALAR	1	2	3	4	5	6	7	8
Noktalama işaretlerine dikkat ederek okur.	X	X	X					
Noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli ve sessiz okur.				X	X	X	X	X
Vurgu, tonlama ve telaffuza dikkat ederek okur.	X	X	X	X				
Okuma stratejilerini uygular. <i>Öğrencilerin sesli ve sessiz okuma yapmaları sağlanır.</i>	X	X						
Okuma stratejilerini uygular. <i>Öğrencilerin sesli, sessiz ve tahmin ederek okuma yapmaları sağlanır.</i>			X					
Okuma stratejilerini uygular. <i>Öğrencilerin sesli, sessiz, tahmin ederek ve soru sorarak okuma yapmaları sağlanır.</i>				X				
Okuma stratejilerini kullanır. <i>Sesli, sessiz, tahmin ederek, grup hâlinde, soru sorarak, söz korosu, ezberleyerek ve hızlı okuma gibi yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanır.</i>					X			
Okuma stratejilerini kullanır. <i>Sesli, sessiz, tahmin ederek, not alarak, soru sorarak, okuma tiyatrosu ve hızlı okuma gibi yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanır.</i>						X		
Metinleri türün özelliklerine uygun biçimde okur. <i>Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır.</i>				X	X	X	X	X
Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt			X	X	X			

eder.						
Metnin ana fikri/ana duygusunu belirler.	X	X	X	X	X	X
Anlatım bozukluklarını tespit eder.					X	
Anlam yönünden anlatım bozuklukları üzerinde durulur.						
Anlatım bozukluklarını tespit eder.						X
Dil bilgisi yönünden anlatım bozuklukları üzerinde durulur.						
Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.			X	X	X	X
a) Altını çizmenin, koyu veya italik yazmanın, renklendirmenin, farklı punto veya font kullanmanın işlevi vurgulanır.						
Metindeki renkli, altı çizili, koyu ifadelerin önemli noktaları vurguladığını kavrar.		X				
Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.			X	X		
Neden-sonuç, amaç- sonuç, koşul, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler, abartma, nesnel ve öznel çıkarımlar üzerinde durulur.						

Okuma becerisine yönelik kazanım ve açıklamalarına bakıldığında bu kazanım ve açıklamaların akıcı okuma, söz varlığı ve anlama olmak üzere üç başlık adı altında verildiği görülmektedir. “Noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli ve sessiz okur; vurgu, tonlama ve telaffuza dikkat ederek okur; metinleri türün özelliklerine uygun biçimde okur; metnin ana fikri/ana duygusunu belirler; metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.” kazanımları hemen hemen bütün sınıf seviyelerinde ortak olması, dolayısıyla prozodik farkındalığın süreç içerisinde yayılmış olması bakımından dikkate değerdir.

“Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.” kazanımı önemlidir. Çünkü eş anlamlı kelimelerin anlam farklılıkları sözlü ifadede prozodik unsurlardan olan vurgu sayesinde anlaşılacaktır. Yine benzer şekilde “Anlatım bozukluklarını

tespit eder.” kazanımı ve “Anlam yönünden anlatım bozuklukları üzerinde durulur.”, “Dil bilgisi yönünden anlatım bozuklukları üzerinde durulur.” açıklamalarında yer verilen anlatım bozukluklarından noktalama işareti eksikliği, anlam belirsizliği gibi durumlar tamamen prozodik okuma ile farkına varılacak durumlardır. Dil bilgisi konularının ve dil becerilerinin birbirlerini destekleyecek ve tamamlayacak özellikte olması gerekmektedir. Açıklamalarda bu hususa değinilmemiş olması bir eksiklik olarak görülebilir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada 2019 Türkçe Öğretim Programı’nda okuma, konuşma ve dinleme becerilerinin ortak noktasında yer alan prozodi ve prozodik unsurların varlığını, ele alınış şeklini ortaya koymak ve değerlendirmek amaçlanmıştır. Araştırmada öncelikle 2019 TDÖP’de prozodi ve prozodik unsurların genel görünümü belirlenmiştir. Buna göre dokuz bölümden oluşan 2019 TDÖP’de sadece üç bölümde prozodi ve prozodiye uygun ifadelerin yer verildiği tespit edilmiştir. Araştırmanın ikinci sürecinde ise bu üç bölüm çalışmanın amacı doğrultusunda detaylı bir şekilde incelenerek değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda prozodi ve prozodik unsurlara yetkinlikler başlığı altında ana dilinde ve yabancı dillerde iletişim maddelerinde kısmen yer verildiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinliklerin (TDÖP, 2019: 4) tanımı bağlamında kişinin kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarındaki başarısının tamamında kendini etkili, doğru ve anlaşılır bir şekilde ifade etmeleri ile mümkün olduğu bir gerçektir. Bu da sözel iletişim temel taşı konumunda olan prozodik okumanın ve prozodik konuşmanın gerekliliği gözler önüne sermektedir. Bu amaçla programda bu önem doğrultusunda prozodi ve prozodik unsurlara yönelik ifadelere daha fazla ve daha detaylı açıklamalar şeklinde yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Türkçe öğretiminin temel amaçlarından biri de ana dili öğretimi ve eğitimidir. “Parçalar üstü birimlerin doğru üretilmesiyle ilgili becerilerin bireye kazandırılması, eğitim kurumlarında gerçekleştirilecek ana dili eğitimiyle mümkündür. Ana dili eğitiminin temel amaçlarından biri, bireye iletişim becerisi kazandırmak olduğundan, ses-söz dizimi ilişkisinin kurulması ve sağlıklı bir iletişimin temelini oluşturan parçalar üstü birimlerin algılanması ve üretilmesiyle ilgili beceriler, üzerinde hassasiyetle durulması gereken konulardandır” (Coşkun, 2009: 47-48). 2019 TDÖP’de on özel amacın dört tanesinde prozodik unsurlara yer verildiği tespit edilmiştir. Bu çalışma ile benzer olarak Altınok (2020: 25) yaptığı çalışmada bu amaçların konuşma, iletişim, kendini ifade edebilme, dinlediğini veya okuduğunu anlayabilme ile ilişkili olduğunu ifade ederek doğrudan konuşma becerisi ve prozodik öğeler ile bağlantısı bulunduğunu belirtmiştir.

Çalışma sonuçlarına göre ölçme ve değerlendirme yaklaşımının 1-3. sınıflarda süreç ve performans temelli 4-8. sınıflarda da sürecin yanı sıra sonuç odaklı olması gerektiği belirtilmiştir. Programda süreç ve performans temelli ölçme ve değerlendirme anlayışının sadece 1-3 sınıflarda uygulanması sorun teşkil etmektedir. Yapılandırmacı anlayışın temele alındığı programda sarmal öğretimden söz edilmektedir. Vurgu, tonlama, telaffuz, akıcı okuma başlangıçta ne kadar önemliyse sonrasında da o kadar önem arz etmektedir. “Prozodik unsurların doğru üretilmesi ve algılanmasıyla ilgili becerilerin öğrencilere kazandırılması, ilköğretim kurumlarında gerçekleştirilecek dil eğitimiyle mümkündür” (Özbay&Çetin, 2011: 167). Özellikle sözlü iletişimin öneminin defalarca belirtildiği 2019 TDÖP’de 4. sınıftan itibaren süreç odaklı ve sözel becerilerin de değerlendirildiği yaklaşımdan sonuç odaklı ve bilişsel becerilerin ölçüldüğü yazılı değerlendirme yaklaşımına geçilmesi prozodik farkındalığın beceri hâline gelmesinde engel olarak algılanabilir. “2019 programında yeni bilgi, beceri ve yöntemleri karşılayabilecek daha güncel ölçme araçlarının bulunduğu

saptamalar arasındadır. Ancak bu ölçme değerlendirme yöntemlerinin açıklamalarına, nasıl uygulanacağına ilişkin herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Programlarda belirtilen ölçme araçlarının nasıl uygulanacağıyla ilgili bilgi ve örneklere yer verilmesi gerekmektedir” (Kalaycı&Yıldırım, 2020: 259).

Araştırmanın kazanımlarla ilgili bulgularına bakıldığında prozodi ve prozodik unsurlara en çok yer verilen alan olduğu dikkati çekmektedir. Fakat kazanımların sayısı ve açıklamalarının yeterli düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Kalaycı ve Yıldırım (2020) da benzer olarak 2019 TDÖP'nin önceki programlara göre detay, kapsam ve açıklama bakımından eksik olduğunu belirtmiş kazanımların açıklamalarla beraber verilmesine rağmen bunların nasıl, ne kadar, ne şekilde, hangi etkinliklerle gerçekleştirileceğine yönelik herhangi bir açıklama yapılmadığını, bu durumun da programın uygulayıcılarına yol gösterici olması, örnekler sunabilmesi açısından eksiklik olduğunu ifade etmiştir.

“Noktalama işaretleri, prozodinin doğru uygulanması için yazı dilinin yardımcısı konumundadır. Bir konuşmacı metin üzerinden yaptığı konuşmasının çoğunluğunu noktalama işaretlerine göre belirler” (Altınok, 2018: 28). “Noktalama işaretlerine dikkat ederek okur” kazanımının tüm sınıf seviyelerinde yer verilmesi olumlu bir durumken yine açıklama kısmının olmaması bir eksiklik olarak algılanabilir.

Altınok (2018), beden dili ile prozodik unsurların birbirini tamamlayan ve birbirinden ayrılmayan iletişim öğeleri olduğunu belirtmiş, konuşma esnasında farkında olmadan yapılan jest ve mimiklerle konuşmanın daha anlaşılır hâle geldiğinin altını çizmiştir. Çalışmada konuşma becerisi kazanımları incelendiğinde beden dili ve kullanımının önemi hakkında açıklamalarının 2. ve 3. sınıfta yer aldığı; 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıfta ise yüzeysel olarak kaldığı

görülmektedir. Tüm sınıf seviyesinde açıklamaların sarmal olarak yapılması ve daha detaylı olması gerektiği söylenebilir.

Solmaz (2011: 860-877), “vurgu, ton, kavşak, durak, süre ve ezgi” gibi anlam farkı ortaya koyan öğelerden ders kitaplarında sadece “vurgu, ton ve durak” konularına belli ölçüde yer verildiğinden bahsetmiştir. Bu bulgular öğretim programındaki tüm becerilerde prozodik kazanımların eksikliğiyle örtüşmektedir.

“Ülkelerin eğitim politikaları göz önünde bulundurularak hazırlanan öğretim programları diğer birçok değişkenin de etkisi altındadır ve programlar bu değişkenler göz önünde bulundurularak geliştirilmelidir. Bu geliştirme sürecinde birçok iç ve dış paydaş ile uzman yer almalıdır” (Kalaycı&Yıldırım, 2020: 260).

Öğretim programları uygulayıcılara yol gösterici nitelikte olmalıdır. Günümüzde kendini en iyi ve doğru şekilde ifade edebilen bireylerin bir adım önde olduğu, doğru ve etkili konuşanların daha ön planda ve tercih edilir olduğu bir gerçektir. Herkes doğru bir eğitimle bu beceriyi kazanabilir. Kendini ifade edebilen bireylerin yetişmesinde de öğretim programlarının önemi aşikârdır. Dolayısıyla prozodi ve prozodik unsurlar öğretim programlarının temel değişkenlerinden biri olmalı ve öğretim programları da bu anlayış çerçevesinde geliştirilmelidir.

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç yoktur.

KAYNAKÇA

- Akçay, A. & Safalı, S. (2019). Öğretim programlarıyla ilgili temel kavramlar. İçinde A. Akçay& M. N: Kardaş (Eds.), Türkçe dersi öğretim programları (ss. 1-8). Pegem Akademi.
- Altınok, Şadan (2018). Türk Dili ve Edebiyatı Eğitiminde Prozodik Kazanımların Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altınok, Ş. (2020). Konuşma becerisi eğitiminde prozodinin yeri. İ. Çetin (Ed.), *Prozodi (Bürün bilimi) ve konuşma çalıştay bildirileri (28 Haziran 2019)* içinde (1. Basım ss. 19-41). Türk Dil Kurumu.
- Calp, M. (2010). *Özel eğitim alanı olarak Türkçe öğretimi*. Ankara: Nobel.
- Coşkun, M. V. (2009). "Ana dili eğitiminde parçalarüstü birimlerin önemi ve teknoloji destekli olarak kavratılması." *Bilig*, 48: 41-52.
- Coşkun, M.V. (2010). *Türkçenin ses bilgisi* (2. baskı). İstanbul: IQ Kültür Sanat.
- Dursunoğlu, H. (2018). *Türkiye Türkçesi ses bilgisi*. (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Gün, M. & Kaya, İ. (2019). Geçmişten günümüze Türkçe dersi öğretim programları- 1 Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet dönemi Türkçe dersi öğretim programları. İçinde A. Akçay& M. N: Kardaş (Eds.), Türkçe dersi öğretim programları (s. 1-8). Ankara: Pegem Akademi.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. sınıflar)*. Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Miles, M. ve Huberman, M. (1994). *An expanded source book qualitative data analysis*. California: Sage Publications.

- Kalaycı, N. ve Yıldırım, N. (2020). "Türkçe dersi öğretim programlarının karşılaştırmalı analizi ve değerlendirilmesi (2009-2017-2019)." *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1): 238-262.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (17.baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Keskin, H. K., Baştuğ, M., ve Akyol, H. (2013). "Sesli okuma ve konuşma prozodisi: ilişkisel bir çalışma." *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2): 168-180.
- Kocaman, A. (1979). "Anlambilim Üzerine." *Genel Dilbilim Dergisi*, 3-4 (1): 10-28.
- Merriam, S. B. (1995). "What can you tell from an N of 1?: Issues of validity and reliability in qualitative research." *PAACE Journal of Lifelong Learning*, 4: 51-60
- Onan, B. (2019). *Dil eğitiminin temel kavramları* (4. basım). Ankara: Nobel.
- Özbay, M., & Çetin, D. (2011). "Dinleme becerisinin geliştirilmesinde prozodik farkındalığın önemi." *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (26): 155-175.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/musbed/issue/23549/250886>
- Solmaz, M. (2011). "Ortaöğretim dil bilgisi kitaplarındaki ses bilgisi ve ses bilimiyle ilgili konular üzerine bir değerlendirme." *Turkish Studies*. 6(2): 851-880.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The needs of the individual and society are changing in parallel with the developments in science and technology. These developments also affect the educational activities of the individual, including the understanding of gaining knowledge and skills, self-education and development. Today, what is expected from the individual is to discover, analyze and produce knowledge in cultural, economic and social fields. This mobility enables the individual to produce information and use it functionally, to communicate effectively, to think critically and creatively, to solve problems; requires an empathetic, entrepreneurial and determined understanding. The training of individuals with these qualifications is possible with the education programs prepared with this understanding.

One of the concepts at the common point of comprehension skills (listening and reading) and narration skills (speaking and writing) is prosodic elements. The aforementioned prosodic elements have semantic and expression-modifying features in Turkish. Being able to speak one's own language correctly and expressing oneself correctly and effectively is possible by learning and applying prosodic elements.

The aim of this study is to determine the situations in which prosodic expressions, which are the most important elements of the understanding and expression dimension of communication, are included in the curricula, which is one of the main sources in preparing the individual for society. For this purpose, the 2019 Turkish Curriculum, whose main purpose is to improve the language skills of individuals and to ensure that written and oral expressions, feelings, thoughts, thesis and opinions are the most effective and understandable, will be examined and evaluated.

Method

This study, which aims to determine the prosodic elements of the purpose, learning-teaching approach, achievements and explanations sections in 2019 TLCC, and the level of inclusion of expressions for prosodic awareness, is a descriptive qualitative research.

In this study, the 2019 Turkish Language Curriculum was used as the data source, as it is the most up-to-date and in use. In line with the purpose of the

study, the data obtained from the program were collected through document analysis. Descriptive analysis technique was used in the analysis of the data. In the study, "Prosodic Elements and Prosodic Awareness Detection Form" was evaluated by two different researchers. While analyzing the data, analyzes were made for words and word groups expressing emphasis, pause, intonation. Key words in which suprafragmental units such as pronunciation, effective communication, self-expression, effective use of tone of voice, verbal expression, expression of feelings and thoughts are at the forefront were determined and expressions suitable for these criteria were determined by the experts. Analyst triangulation technique was used to ensure the validity of the data collected in this study.

Findings (Results)

It is seen that only three of the nine sections in the 2019 TLCC include statements about prosodic elements and prosodic awareness. Three of the eight competencies in the TLCC have expressions for prosodic elements and prosodic awareness. It can be said that the special purposes in the 2019 TLCC are implicitly aimed at prosodic awareness.

It is seen that the measurement and evaluation approach is handled in two stages in the 2019 TLCC. The first stage is 1--3. while the second stage is aimed at assessment and evaluation practices in classrooms 4-8. It is about how the assessment and evaluation approach should be in classrooms. A process-based assessment and evaluation approach is adopted in 3rd grades. It is seen that from the 4th grade onwards, the process-oriented approach, in which verbal skills are also evaluated, has shifted to a result-oriented and written assessment approach, in which cognitive skills are measured. It was emphasized in the program that there should be criteria to measure not only cognitive skills but also psychomotor and affective skills.

While there is no information about prosodic elements and prosodic awareness under the title of "first literacy process", which includes a brief explanation of what the sound-based sentence approach is, there is no voice-over under the title of "voice-based first literacy teaching", which includes information on how to apply this process and its stages. It is given directly or indirectly to prosodic elements such as emphasis, intonation, and pause.

In the Explanations on the Number of Texts and Types of Texts, the statement that "in order to accelerate language development, other genres such as riddles, tongue twisters, recitals, mania and lullabies should also be used" is important in terms of prosody and prosodic awareness.

Concepts expressing prosodic elements in speaking skill are mostly in the 1-4th. It is seen that there is a place in the class achievements. While it shows that prosodic elements such as emphasis, pause, intonation, and vocalization are partially included, it is also striking that these elements are superficially at the primary school level. In addition, the acquisition of effective use of body language, in which prosodic elements are in a complementary position, seems insufficient in terms of explanation. Grammar topics and language skills should support and complement each other. The fact that this issue was not mentioned in the explanations can be seen as a shortcoming.

“Reads aloud and silently, paying attention to punctuation; reads with attention to emphasis, intonation and pronunciation; reads texts in accordance with the characteristics of the genre; determines the main idea/feeling of the text; comprehend the ways of emphasizing important points in the text.” It is noteworthy that the achievements are common to almost all grade levels, and therefore prosodic awareness is spread throughout the process.

Conclusion and Discussion

As a result of the research, it has been determined that prosody and prosodic elements are partially included in the communication items in mother tongue and foreign languages under the title of competencies. When we look at the findings of the research about the achievements, it is noteworthy that prosody and prosodic elements are mostly included. The importance of education programs in raising individuals who can express themselves is obvious. Therefore, prosody and prosodic elements should be one of the basic variables of the curriculum and curriculum should be developed within the framework of this understanding.